

„IM KÜTTEM ÉN ORVOSSÁGOT.” LOBKOWITZ POPPEL ÉVA LEVELEZÉSE 1622–1644

Összegyűjtötte, sajtó alá rendezte, a kísérő tanulmányt írta Kincses Katalin.
Budapest, 1993. 299 l. (Régi magyar történelmi források III.)

Az ELTE Középkori és Koraiújkor Magyar Történelmi Társasága és a Koraiújkor Társaság forrásközlő sorozatának harmadik kötete a magyar művelődéstörténet egyik kevésbé ismert nagyszonyának levelezését adja közre. Batthyány Ferencné Lobkowitz Poppel Éva arcképét Takáts Sándor rajzolta meg (*Zrínyi Miklós nevelőanyja*, Budapest, 1917), jelentős mértékben támaszkodva az általa ismert levéltári anyagra és nem hanyagolva el a nevezetes rokoni kapcsolatokat sem. Kincses Katalin forrásközlő kiadványa Zrínyi Miklós nevelőanyjáról, a körülötte szerveződött társaságról a levelezés közkinccsé tételével próbál árnyaltabb képet festeni.

Aki a közel száz levéltől irodalomtörténeti érdekességet vagy irodalmi élményt remél, annak a kötet olvasásán csalódnia kell. Lobkowitz Poppel Éva levelei meglehetősen egyhangúak, a levelek sem sorolhatók a levélműfaj (a későbbiekben sztereotípiaként alkalmazott) alcsoportjaiba. Éppen ezért csak dicsérni tudjuk Kincses Katalin igyekezetét, aki a kevés újdonságot tartalmazó levélkötegből kiemelte az igazán érdekes feldolgozási szempontot, és mondanivalóját eköré csoportosította. A bevezető tanulmány címe – *Liktárium – patika – füveskönyv – fürdőház* – kiválóan előlegezi a vizsgálódási szempontokat. Kincses Katalin úgy válogatta ki a közreadott leveleket, hogy azokból Lobkowitz Poppel Éva gyógyító tevékenységéről, a korabeli egészségi viszonyokról kapjunk adatokkal alátámasztott képet. Mindehhez természetesen nem volt elegendő csak a levelezés vizsgálata. A kötet sajtó alá rendezője széleskörű levéltári kutatásai alapján jó ismerője lett a Batthyány család hétköznapjainak. A bevezető tanul-

mányhoz mellékelt táblázatok a Batthyány család körmendi, németújvári, dobriai, szalonaki udvarainak tisztségviselőiről nyújtanak adatokban gazdag összeállítást. A tarka összetételű főúri udvar személyzetéről és vendégeiről beszámoló levelek és egyéb levéltári források feldolgozása fontos gazdaságtörténeti segédanyag is lehet, ugyanakkor példát mutat arra, hogyan valószínűleg meg egy kevésbé izgalmas levelezés művelődéstörténeti adalékainak mozaikszerű összeillesztése.

A levelek sajtó alá rendezése azonban felvet néhány kérdést. A forráskiadvány kilencvenhat levelet ad közre. Ezért nem érthető a bevezető felsorolása: „A Batthyányak körmendi levéltárának missilisei között található százhat magyar nyelvű levélből Poppel Éva írt negyvenhatot – a többi ötven levél hozzá szól.” Még ha elfogadjuk is, hogy a kissé félreérthető megfogalmazás nem az összes ott található magyar nyelvű levélre vonatkozik, hanem csupán a Poppel Éva személyéhez köthetőre, akkor is nyitva marad a kérdés, hová lett tizenegy levél? A betűhív szövegkiadás igyekezett következetesen tükröztetni a korabeli hangalakokat, ez azonban a nyomdatechnikai kötöttségek miatt nem mindig megvalósítható. Például az „ö”-t, „ő”-re, az „ü”-t „ú”-re kellett változtatni, de eredeti formájára utalva megmaradt az y vagy a w betű. Mindez ismételt felveti a kérdést, vajon van-e létjogosultsága az ilyen kényszeredetten felemás betűhív közlésnek, vagy helyesebb lett volna talán egy következetesen alkalmazott modern átírást követni. Ugyancsak esetleges a korabeli szokásoktól eltérő írásmód felkiáltójeles nyomatékositása, amely ugyan jelöli a szokatlan külön-, illetve

egybeírásokat, de elmarad a felkiáltójel az „akor taiban” vagy a „tizoraigis” jellegű szókapcsolatoknál. A levélközlés kétféle jegyzetelési módot alkalmaz, a szófördítések, szövegkritikai jegyzetek mindig az egyes leveleket követik, a tárgyi, szakirodalmi jegyzetek a levél-számok sorrendjében a kötet végén olvashatók és ugyanitt található a levelekben szereplő személyek névsora és a helynévmutató is. Míután a levelekben a korabeli szokásnak megfelelően néhány latin szó és kifejezés található, gyakran eltorzított írásképpel, hasznos lett volna, ha nemcsak a magyar jelentést, hanem a helyesen írt eredeti alakot is megtaláljuk a jegyzetek között, például a „keonwentjoth”-hoz hasonlatos szóalakoknál célszerű lett volna a „szerződés” mellett a „conventio, conventio” szóalak leírása is. A szó- és névmagyarázatok megbízhatóak és következetesek. Ritka kivétel a magyarázat nélkül maradt kifejezés, például maior-kodnék (4. levél), Fraczimerek (16. levél) vagy a Simegy pisepek Dawiht (18. levél), Ratisbona (39. levél), Khinigsperg Vram (80. levél). Kincses Katalin

nem foglalkozott e levelek esetleges irodalmi értékével, kifejezőmódjával, pedig fölhívhatta volna a figyelmet Batthyány Ádám alkalmi verses levelére (6. levél), amelynek értékelő szakirodalmát (Tarnóc Márton, *Régi magyar levelestár*. Bp., 1957 és Hargittay Emil, ItK 1981) természetesen ismeri, vagy néhány magyarázatot igénylő szólásmondásra, például inged bellieb köntösödnél (44. levél). A jegyzetelés apró technikai hibája, hogy a 21. lev. 1. jegyzetének utalása téves, a 38. levél 7. jegyzete hiányzik, vagy a 42. levélben 8-as indexszámot találunk, de csak egy magyarázó jegyzet tartozik a szöveghez.

Az apróbb hibái ellenére is haszonnal forgatható forráskiadvány ismertetésekor nem szabad elfeledkezni arról sem, hogy a könyvsorozat egy következetesen folytatott tudományos műhelymunka dícsérendő terméke, ahol R. Várkonyi Ágnes irányításának köszönhetően a legfiatalabb történésznemzedék kap lehetőséget a tudományos munka alapjainak elsajátítására és a szakmai megméretetésre.

Németh S. Katalin

BARÓTI SZABÓ DÁVID: JER, MAGYAR LANTOM

Összeállította, a szöveget gondozta, az utószót írta s a név- és szómagyarázatokat készítette Zalabai Zsigmond. Liliium Aurum, Dunaszerdahely, 1994. 229 l.

A sajtó alá rendező Zalabai Zsigmond joggal állíthatja, hogy hézagpótló gyűjteményt készített a jeles XVIII. századi költő, Baróti Szabó Dávid verseiből. A – sajnos, elég kurta – kiadás-történeti előzményeket megbízhatóan foglalja össze az utószó, s indokolt az öntudatos következtetés: „Akár a *versek* száma, akár pedig – és még inkább – a *verssorok* száma szerint vizsgáljuk az e századi Baróti-utóéletet, a *Jer, magyar lantom* című kötet az, amely az 1802-es gyűjtemény óta a legátfogóbb képet igyekszik nyújtani költőnkéről” (188.). Valóban, Baróti verseiből még a mind-

máig leghasználhatóbb, 1914-es edíció is (*Deákos költők*. Első kötet: *Rájnás, Baróti Szabó, Révai versei*. Kiad. Császár Elemér. Bp., 1914.) csak válogatott, s nagyon hiányzik egy olyan, teljességre törekvő, alaposan jegyzetelt kiadás, amely az életmű egészének összefoglalására törekedne. Zalabai Zsigmondon természetesen nem kérhető számon ez a teljesség, hiszen ő bevallottan s méltányolhatóan népszerű kötetet kívánt az olvasók kezébe adni, nem utolsósorban a költő felvidéki kötődéseinek hangsúlyozásával, a lokálpatrióta érdeklődésre számítva. Ez a cél önmagá-